

Министерство сельского хозяйства Российской Федерации
Федеральное государственное бюджетное
образовательное учреждение высшего образования
«АЛТАЙСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АГРАРНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»
(ФГБОУ ВО Алтайский ГАУ)
(FSBEI HE Altai SAU)
пр. Красноармейский, 98, г. Барнаул, 656049,
тел. (3852) 628-046, (3852) 628-396, www.asau.ru, e-mail: rector@asau.ru

18.04.2025 № исх - 1044/1-08

ОТЗЫВ ЗАРУБЕЖНОГО НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАНТА

на диссертацию Дукунова Жениса Сериковича на тему:
«Совершенствование мероприятий, направленных на восстановление
тугайных лесов поймы реки Сырдарья», представленной на соискание
степени доктора философии (PhD) по образовательной программе
8D08302 – «Лесные ресурсы и лесоводство»

Лесные экосистемы являются одними из важнейших компонентов биосферы и имеют глобальное экологическое, социальное и экономическое значение. В научной системе лесного хозяйства особое место занимают вопросы, связанные с лесообразовательным процессом, без знания которого невозможно обеспечить воспроизводство леса. Особенно это касается Казахстана, природные и лесорастительные условия которого отличаются большим разнообразием. В настоящее время лесистость территории Казахстана составляет всего 5,0 %.

Одной из актуальных задач в Республике Казахстан является улучшение экологической ситуации, увеличение лесистости территории. Большое значение в этом вопросе имеют леса, которые выполняют важные функции в сохранении биологического разнообразия и смягчении воздействия климатических изменений.

Своеобразие природы Республики Казахстан заключается в исключительно высокой ценности лесов по причине их необычной защитной экологической роли.

Тугайные леса Казахстана состоят из древесных, кустарниковых и травяных сообществ, произрастающих в поймах южных рек. Их общая площадь составляет около 400 тыс. га, из которых на покрытые лесом земли приходится 150 тыс. га. Тугайные леса имеют большое почвозащитное, водоохранное, берегоукрепляющее значение. В ряде случаев они выполняют и полезащитную роль, осуществляют биодренаж на заболоченных пойменных участках.

В последние годы тугайные леса сильно расстроены. Между тем вследствие зарегулирования стока рек, забора воды на орошение, часто

повторяющихся пожаров, бессистемных рубок, развития очагов вредителей и болезней и нерегулируемого круглогодичного выпаса скота площади этих уникальных лесных образований постоянно сокращаются. До неузнаваемости нарушена естественная динамика тугайных экосистем.

Объективность существующего положения требует принятия ряда неотложных мер, направленных на улучшение экологической обстановки в Казахстане, среди которых наиболее важными являются предотвращение деградации и восстановление тугайных лесов, которое требует комплексного подхода. Эта задача имеет большое значение для сохранения биологического разнообразия и улучшения экологической ситуации в засушливых регионах.

Актуальность диссертационной работы Дукенова Ж.С. и её практическая значимость не вызывает сомнений в современных условиях.

В диссертационной работе, грамотно и четко поставлены задачи и методика исследований. В процессе выполнения данной работы было проведено рекогносцировочное обследование тугайных лесов в Туркестанской области в пойме реки Сырдарья, проанализировано современное состояние тугайных лесов в регионе, дана характеристика этим лесам с использованием ГИС-технологии, определен уровень залегания грунтовых вод и влажность почвы в разных частях поймы реки Сырдарья. Там же проведены дендрохронологические исследования, дана оценка лесопатологического состояния лесов, изучены процессы естественного возобновления и меры содействия естественному возобновлению основных лесобразующих пород, заложены опыты по посадке основных лесобразующих пород в тугайных лесах (тополь, ива, лох) с применением адсорбирующих влагу веществ и стимуляторов роста, сделаны предложения по сохранению и восстановлению тугайных лесов в пойме реки Сырдарья.

Тема работы представлена четко, однозначно и в строгом соответствии внутренней логикой развития изучаемых вопросов.

Применение результатов исследований в практике окажут положительное влияние на процессы восстановления тугайных лесов в пойме реки Сырдарья, обеспечат убежище для диких животных, улучшат экологическую ситуацию в регионе. Опыт создания лесных культур и мероприятия по сохранению тугайных лесов в пойме реки Сырдарья могут быть использованы государственными учреждениями лесного хозяйства региона в практике лесокультурных работ, проектными организациями при разработке проектов искусственного выращивания культур в аридных условиях и озеленительными предприятиями, а также в образовательном процессе профильных специальностей.

В процессе выполнения диссертационной работы было опубликовано 8 статей, в том числе 2 статьи в журналах, входящих в информационную базу Scopus, 4 статьи в изданиях, рекомендованных Комитетом по обеспечению качества в сфере науки и высшего образования Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан, 2 статьи – материалах международной научно-практической конференции.

Е.Ю. Лейбгам

Ресей Федерациясының ауыл шаруашылығы Министрлігі
«АЛТАЙ МЕМЛЕКЕТТІК АГРАРЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ»
Федералдық мемлекеттік бюджеттік жоғары білім беру мекемесі
(Алтай МАУ ФМБЖББМ)
(FSBEIHEAltaiSAU)

Красноармейский даңғылы, 98, Барнаул қ., 656049,
тел. (3852) 628-046, (3852) 628-396, www.asau.ru, e-mail: rector@asau.ru

18.04.2025 № 102-104/408

8D08302 – «Орман ресурстары және орман шаруашылығы» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған Дукенов Женис Сериковичтің «Сырдария өзені жайылмасының тоғайлы ормандарын қалпына келтіруге бағытталған іс шараларды жетілдіру» тақырыбында орындалған диссертациялық жұмысына

ШЕТЕЛДІК ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІСІНІҢ ПІКІРІ

Орман экожүйелері биосфераның маңызды компоненттерінің бірі болып табылады және жаһандық экологиялық, әлеуметтік және экономикалық маңызы бар. Орман шаруашылығының ғылыми жүйесі бойынша орманды қалыптастыру процесіне байланысты мәселелер ерекше орын алады, себебі бұл процессті білмей, орманның көбеюін қамтамасыз ету мүмкін емес. Бұл әсіресе Қазақстанға қатысты, табиғи және орманның қалыптасу жағдайлары алуан түрлі. Қазіргі уақытта Қазақстан аумағының ормандылығы небәрі 5,0%-ды құрайды.

Қазақстан Республикасындағы өзекті міндеттердің бірі – экологиялық жағдайды жақсарту, аумақтың ормандылығын арттыру болып табылады. Биологиялық әртүрлілікті сақтау және климаттық өзгерістердің әсерін азайту үшін маңызды функцияларды орындайтын ормандар, бұл мәселеде маңызы зор.

Қазақстан Республикасы табиғатының бірегейлігі – ормандардың ерекше экологиялық қорғаныш ролін орындайтындықтан, олардың құндылығы өте жоғары.

Қазақстанның тоғай ормандары оңтүстіктегі өзендердің жайылмаларында өсетін ағаш, бұта және шөптесін өсімдіктердің қауымдастықтарынан тұрады. Олардың жалпы ауданы шамамен 400 мың гектарды құрайды, оның ішінде орманмен жабылған жерлер 150 мың гектар жерді алып жатыр. Тоғай ормандарының топырақты және суды қорғауда, жағалауды нығайтуда маңызы зор. Кейбір жағдайларда олар, батпақты алқаптарда биологиялық дренажды жүзеге асыру арқылы егістік алаңдарын қорғауда пайдалы рөл атқарады.

Соңғы жылдары тоғай ормандары айтарлықтай бұзылды. Сонымен қатар, өзендердің ағынын реттеу, егін суаруға су алу, жиі қайталанатын өрттер, жүйесіз кесу, зиянкестер мен аурулардың ошақтарының болуы және жыл бойы шамадан тыс мал жаю салдарынан осы бірегей орман түзілімдерінің алаңдары үнемі азайып келеді. Тоғай экожүйелерінің табиғи динамикасы бұзылып, қатты деградацияға ұшыраған.

Қазіргі жағдайда Қазақстандағы экологиялық жағдайды жақсартуға бағытталған бірқатар шұғыл шараларды қабылдауды талап етеді, олардың ішінде тоғай ормандарының деградациясын болдырмау және қалпына келтіру аса маңызды болып табылады. Бұл міндеттің биологиялық әртүрлілікті сақтау және құрғақ аймақтардағы экологиялық жағдайды жақсарту үшін маңызы ерекше.

Ж.С. Дукеновтың диссертациялық жұмысының өзектілігі және оның практикалық маңыздылығы қазіргі жағдайда күмән тудырмайды.

Диссертациялық жұмыста қойылған міндеттері мен зерттеу әдістемесі дұрыс және айқын белгіленген. Аталған жұмысты орындау барысында Түркістан облысындағы Сырдария өзенінің жайылмасындағы тоғай ормандарын алдын ала барлау арқылы зерттеу жүргізілді, өңірдегі тоғай ормандарының қазіргі жай-күйі талданды, ГАЖ технологиясын пайдалана отырып, аталған ормандарға сипаттама берілді, Сырдария өзенінің жайылмасының әртүрлі бөліктеріндегі жер асты суларының деңгейі мен топырақ ылғалдылығы анықталды, дендрохронологиялық зерттеулер жүргізіліп, ормандардың орман патологиялық жағдайына баға берілді, табиғи жаңару процестері және негізгі орман түзуші ағаштардың табиғи жаңаруына жәрдемдесу шаралары зерделенді. Сонымен қатар тоғайлы ормандарда (терек, тал, жиде) негізгі орман түзуші ағаштардың көшеттерін отырғызу бойынша тәжірибелер жасалды, ылғалды сіңіретін заттар мен өсу стимуляторларын қолдана отырып зерттеулер жүргізілді, Сырдария өзенінің жайылмасындағы тоғай ормандарын сақтау және қалпына келтіру бойынша ұсыныстар жасалды.

Жұмыс тақырыбы айқын, нақты қойылған және зерттеліп жатқан мәселелердің ішкі логикасына сәйкес берілген.

Зерттеу нәтижелерін іс жүзінде қолдану Сырдария өзенінің жайылмасындағы тоғай ормандарын қалпына келтіру процестеріне оң әсер етеді, жабайы жануарлар үшін пана болады және аймақтағы экологиялық жағдайды жақсартады. Сырдария өзенінің жайылмасында орман екпелерін құру және тоғайлы ормандарды сақтау мен қалпына келтіру бойынша іс-шаралардың тәжірибесі мемлекеттік орман шаруашылығы мекемелеріне, жобалау ұйымдарға және аридті жағдайларда көгалдандырумен айналысатын кәсіби мекемелерге, екпе орман жобаларын әзірлеу кезінде, сондай-ақ бейінді мамандықтардың білім беру процесінде пайдалана алады.

Диссертациялық жұмысты орындау барысында 8 мақала, оның ішінде Scopus ақпараттық базасына кіретін журналдарда 2 мақала, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым және жоғары білім саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған

